

Параметри и рамка на Стратегическия преглед на сигурността и отбраната на Република България.

Становище на Асоциацията на Сухопътните войски

През 2004 г. България стана член на Организацията на Северно-атлантическия договор (НАТО). В периода от 1994 г. (присъединихме се официално към програмата Партньорство за мир на 16 февруари) до началото на 2004 г. усилията на всички ангажирани органи и на цялото общество бяха насочени към достигане на изискванията, които ни бяха предявени, за да станем пълноправни членове на Алианса. И ние ги постигнахме, в някои направления по-добре, в други по-зле, но бяхме приети във водещия военно-политически съюз на демократичните държави.

Акцента на усилията беше поставен преди всичко върху промяната на политическите и военни аспекти на националната сигурност и отбраната на страната и по-малко върху икономическите такива. Беше разработена така необходимата документална и законова основа за извършване на реформата в секторите „сигурност” и „отбрана” и конкретно на въоръжените сили на страната.

Характерен белег на разработените документи беше тяхната насоченост преди всичко към момента на приемането ни в НАТО и малко след това. След приемането на България в НАТО продължи трансформацията на Въоръжените сили чрез приетия с постановление № 301 от 10 ноември 2004 г. на Министерския съвет на Република България План за организационно изграждане и модернизация на въоръжените сили до 2015 г. (План 2015) и Стратегическият преглед на отбраната, приет с решение на Министерския съвет № 465 от 31 май 2004 г.. Т.е. продължи реформата в областта на отбраната, но не и в другите области на сектора за сигурност. Именно неразбирането на същността на тези два термина като две страни на едно цяло, както и на тяхната допълваща се самостоятелност, но в същото време и неразривна обвързаност, допринесоха за смесване на понятията, разработване на отделни части от цялото и задълбочаване на усилията само в едното направление (отбраната), докато другото, водещото (сигурността), остана на заден план.

Приемането на страната в Европейския съюз беше съпроводено с изпълнение на всички други изисквания (в икономическата, социалната, правораздавателната и други области), но не и тези в областта на сигурността и отбраната. Нито един документ, свързан със сигурността на Европейския съюз не намери развитие в нашата нормативна уредба. Помислихме, че щом станахме членове на НАТО значи сме изпълнили и изискванията в областта на сигурността и отбраната на ЕС. Абсолютна заблуда и неверни съждения.

Едва ли повечето от работещите в тези сфери са чували за Общата външна политика и политика за сигурност на ЕС, за Европейската политика за сигурност и отбрана (още повече някой да направи разлика между двете политики), за Европейската стратегия за сигурност, за Европейската стратегия за отбранително-технологичната и индустриална база, за Европейската стратегия за изследвания и технологии, за Европейската стратегия за въоръженията, за Плана за развитие на способности и много други.

Нечували и незнаейки за тези документи (или по-голямата част от тях) ние обаче продължихме да „реформираме”. Най-лесното, което всеки може да направи, беше съкращаването на въоръжените сили, „реформата” на Министерството на отбраната и промяната на ЗОВС на парче (отчитайки конюнктурни моменти без системна обвързаност в национален и европейски план). Да поставим здрави, обективни основи на тези действия обаче не направихме. Опитвахме се да ги заместим с Целите на въоръжените сили, определени ни от НАТО, но за пореден път приехме за основа на сигурността и отбраната инструментариум, а не формулирана политика.

Особено показателен е примерът със случващото се в МО в последните години. Протичащите процеси не само не продължиха логиката и следваната политика на реформи в сектора за отбрана, но и върнаха начина на мислене и действие, характерни за началото на 90-те години на миналия век. Последното, както и реалната липса на актуална, писмена и действена национална политика, в областта на националната сигурност и отбраната на страната, налагат цялостна преоценка на постигнатото и вземане на решение за приобщаването ни не само към ценностите и изискванията, поставени ни като членове на НАТО, но и към политиката за сигурност на Европейския съюз.

Приемането и практическото прилагане на демократичните ценности и осъществяването на прозрачност и граждански контрол във всички сфери на обществения живот са основното предизвикателство пред обществото.

Тези процеси на демократизация в пълна сила важат и за сферата на сигурността и отбраната.

Новите заплахи в световен, регионален и национален мащаб, както и динамично променящата се обществена среда предопределят необходимостта от съвременен и ясно дефиниран възможности за неутрализиране на предизвикателствата, които възникват пред обществото по неговия път към духовен и материален просперитет. Отчитайки тази потребност, държавното ръководство, гражданските организации и гражданите е необходимо да полагат системни усилия

за приобщаването на Р. България към семейството на развитите демократични страни и общности.

Резултат на положените усилия от цялото българско общество е приемането на страната ни за пълноправен член на НАТО (2004г.) и Европейския съюз (2007г.). Приемането ни в тези две международни организации, обаче не означава, че сме покрили всички изисквания и критерии за членство. За покриването в пълен обем на изискванията и критериите на тези две водещи международни организации е необходимо полагането на системни и непрекъснати усилия във всички области на обществения живот. С определящо значение в това отношение е периодично провежданият преглед на постиженията и на нерешените въпроси в това число и в областта на сигурността и отбраната.

В областта на сигурността и отбраната прегледа на постиженията и набеязването на мерки за решаване на проблемните въпроси задължително се извършва чрез преглед на сигурността и отбраната или преглед на структурите (като един от вариантите на прегледа на отбраната). Провеждането на такъв преглед дава възможност за генериране на стратегия за справяне с потенциалните заплахи и рискове.

Важността на прегледа на сигурността и отбраната се обуславя от множество обстоятелства.

Първо, процесът дава възможност да се дефинират онези аспекти на средата за сигурност и отбрана, които предопределят баланса между заплахи, рискове и възможности за съхраняване на отбраната като базов обществен интерес.

Второ, реализацията на прегледа е проблем, чието разрешаване предполага координираните усилия на множество правителствени и граждански институции и разхода на ресурси на социално – групово, държавно, съюзно и световно равнище.

Трето, постигането на желаните резултати предопределя необходимостта от прилагането на методика, базирана на конкретни научни постижения и положителен опит.

Отчитайки посочените обстоятелства, отговорните институции в нашата страна следва да полагат системни усилия за формиране и развитие на подходи водещи до рационализиране на разглежданата дейност.

Искам да подчертая, че през последните години процеса протичаше при динамично променящи се условия, а научната подкрепа на налагащите се действия беше крайно ограничена.

В навечерието от Седем годишнината на приемането на страната ни в ЕС и Десет годишнината от членството ни в НАТО, Правителството на Република България, в своята Управленска програма, е взело решение да проведе Стратегически преглед на сигурността и отбраната.

Провеждане на такъв всеобхватен Стратегически преглед на сигурността и отбраната на Република България е крайно необходимо, за да престане волунтаризма при вземането на политически решения в тези области, които са кръвоносната система на всяко организирано общество и държава. Задачата е огромна по мащаби, трудно изпълнима за организация и от очаквано противодействие на институции, засегнати от прегледа със съмнителни крайни резултати, които да бъдат приети от всички институции, организации и граждани, както и от патньорите ни по международни споразумения.

1. Обхват на прегледа, подходи, организация и очаквани крайни резултати

Прегледът е желателно да обхване всички аспекти на сигурността на отбраната и да не се свежда в никакъв случай само до преглед на силите в рамките на МО, МВР и специалните служби. От намеренията за прегледа възникват следните варианти за неговата организация, ръководство, очаквани междинни и крайни резултати.

Първи вариант. Логично и както се очаква и този Стратегически преглед е да се проведе под ръководството на Министерския съвет, от което възникват следните проблеми:

- Кой ще даде оценка на дейността на МС и неговия Съвет по сигурността.
- Кой ще се наеме да даде оценка на законодателната дейност в областта на отбраната и оценка на решенията на Народното събрание
- Възниква въпроса и за оценка на дейността на Президентството, подчинените му служби и Съдебната система, които по Конституция и по законите носят отговорности за политиката в областта на сигурността и отбраната.

Изводът е, че Стратегическия преглед на сигурността и отбраната (СПСО) проведен под ръководството на МС ще бъде частичен, ограничен по обхват и няма да обхване основните институции, отговорни за сигурността и отбраната- НС, Президентство, КС.

Въпросът остава кой е в състояние да направи пълен преглед на сигурността и отбраната. Това може да направи само Народното събрание.

Втори вариант. От казаното дотук следва че един от вариантите е този Стратегически преглед на сигурността и отбраната да се проведе под егидата на Народното събрание, което ще бъде прецедент, но се явява единствено решение, ако искаме да постигнем желаните резултати. Единствено то, на основата на свое решение за провеждане на такъв преглед и с решаващото участие на парламентарните комисии, които да координират помежду си и изслушват периодически резултатите от прегледа в сферите си на отговорност може да се сдобие с очакваните от цялото общество крайни резултати, които да дадат отговор на следните въпроси:

- законодателната дейност на различните състави на Народното събрание през последните години на демократичния преход до каква степен е съдействало градивно или разрушително на сигурността и отбраната на страната;
- кога и къде, в кой период и кои решения са повлияли определящо върху сигурността и отбраната, променили са в положителна или отрицателна насока развитието на процесите в тези сфери, жизнено важни за страната;
- до какво доведе членството ни в НАТО и ЕС и с какво това членство е повлияло за повишаване на сигурността и отбраната.
- в какво състояние са всички съставни части на сигурността на страната политическа, икономическа, социална, вътрешен, енергийна, финансова, ресурсна, селско стопанство, екология и т.н и т.н. До какво степен е съхранена сигурността в различните сфери и какви са възможностите за възстановяване на очакваната сигурност на държавата и гражданите; Какво е състоянието на отговорните фактори, институции и силите за осигуряване на тази сигурност.
- какво е състоянието на отбранителния потенциал на държавата, отговаря ли на изискванията на Основния закон на държавата и поетите международни ангажименти. До каква степен са осигурени трите мисии на въоръжените сили и правилно ли са разпределени приоритетите в осигуряване на тяхното изпълнение.
- какво е общественото доверие и подкрепата от обществото на политиката в областта на сигурността и отбраната и в основните институции- въоръжени сили, полиция, специални служби и т.н.
- други

Този обхват на прегледа може да стартира с една политическа рамка, приета от Народното събрание и може да се проведе в рамките на 1-2 години.

Въпросът е този състав на Народното събрание може ли да организира и проведе такъв Стратегически преглед на сигурността и отбраната и в хода на препирните, на които сме свидетели процесът ще забоксува още от началото, защото много ще бъдат засегнати.

Трети вариант, напълно невъзможен по политически причини и неприемлив за политическата класа, но единствен, който може да успокои страстите и напрежението между институциите е този преглед да се проведе от неправителствените организации, с участието на БАН и академичната общност, които притежават методологиите, изходните данни и моделите за оценка. Задачата може да се постави от Народното събрание на основата на приета от него Политическа рамка и да се финансира от бюджета. Народното събрание ще приеме крайните резултати от прегледа и препоръките по отделните направления и на основата на тях ще планира законодателната си дейност. Такъв вариант е възможно да се реализира в рамките на една календарна година.

2. Проблеми и решения за междуведомствено взаимодействие

Всички опити за прегледи на отбраната досега претърпяха неуспех по вина на институциите и недобрата организация на прегледа. Разширяването на обхвата на прегледа и в областта на сигурността неимоверно много разширява кръга на институциите и организациите, където ще се проведе и обхвата на задачите. Решението е в създаването на Междуведомствен съвет, действащ под ръководството на зам-председател на НС/вицепремиер и формирането на ведомствени работни групи и обществени такива, които да представят исканите резултати на Работна група към Междуведомствения съвет, която да обработва материалите и да изготвя резултатите от прегледа. Проблем ще възникне с обхвата на прегледа, дали да включва класифицирана информация или не. Това зависи от решението дали резултатите от прегледа ще станат достояние на обществото или ще потънат в секретните сейфове на министерствата и организациите. Решението да има ли вариант на преглед за обществото и такъв с класифицирана информация е на органа , взел решението за провеждане на прегледа

3. Принос на неправителствените и академичните организации.

Неправителствените организации имат достатъчно ресурси, експерти и възможности да участват на всички етапи на провеждане на Стратегическия преглед на сигурността и отбраната. Общественият съвет по въпросите на отбраната, който координира дейността на 16 организации, които представляват 98 на сто от организациите и

огромната част от организираните запасни и резервисти е в състояние да поеме значителна част от задачите по прегледа в областта на отбраната и в рамките на 6-8 месеца след решението за провеждане на прегледа да представи първите си резултати от прегледа, доказан и съчетан с обществени проучвания по отделни направления. Необходими са му работни места за групите, които ще формира и средства за работата по направления.

О.р генерал-лейтенант Кирил Цветков
Председател